

Wolfgang Streeck: Fantasier

[Ur [Sidecar](#), 12 september 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

När en ökänt pragmatisk statsman börjar tro på sagor, så kan det vara ett tecken på att allt inte är så bra med världen. I slutet av juli intervjuades den förre tyska finansministern Wolfgang Schäuble i mitten-höger-tidningen *Welt am Sonntag*. I intervjun avsåg sig Schäuble offentligt sin livslånga vision om ett fransk-tyskt *Kerneuropa*, eller Kärneuropa. I och med kriget i Ukraina krävdes det tydligen mer än det för att ens kunna tänka sig ett suveränt Europa med en självständig utrikespolitik. Men den vision han gav var så världsfrånvärd att den – för att komma från en person som är känd för sin skoningslösa politiska realism – tyder på motsatsen: ett ödesdigert erkännande att alla – vänster- eller höger- – drömmar om ett Europa med det Macron kallar ”strategisk suveränitet” nu bara är fantasier.

Så vilka geostrategiska åtgärder skulle, enligt Schäubles åsikt, kunna förvandla Europa till en suverän makt efter denna vändpunkt? Den fransk-tyska duon har helt klart inte lyckats förhindra kriget, och har inte ens något att säga till om i det. Därför föreslår han att Polen ska bjudas in – ”som en jämbördig och lika viktig medlem i ledningen för ett europeiskt enande” – och göra duon till en trio, en tremannastyrelse. De tre skulle arbeta utanför EU, eftersom Lissabonfördragets försvarsförberedelser ”inte räcker till för de nuvarande utmaningarna”. Berlin, Paris och Warszawa skulle bjuda in andra europeiska stater att ansluta sig till deras ”koalition av villiga”, som Schäuble håller med intervjuaren om att det kommer att vara. Samma princip skulle också gälla frågor som invandring och asylpolitik. Uppmärksamma läsare noterar att det skulle leda till ett ”Europa *à la carte*”, och ersätta EU:s övernationella institutioner med det som Bryssel (med en obligatorisk rysning av avsky) kallar för mellanstatlighet. I det långa loppet skulle det kunna åsidosätta hela etablissemangen i Bryssel till förmån för en multinationell strategisk allians under ledning av tre suveräna stater. Så långt är allt väl.

Men det är bara början. Trions huvuduppgift skulle vara att bygga upp en europeisk kärnvapenarsenal. Frankrike har bomberna och Tyskland pengarna. Och eftersom ”Putins assistenter (!) dagligen hotar oss med kärnvapenangrepp”, argumenterar Schäuble, är det uppenbart att ”vi tyskar i utbyte mot en gemensam kärnvapenavskräckning måste ge ett ekonomiskt bidrag till Frankrikes militära styrka” och ”påbörja en ökad strategisk planering med Paris”. Schäuble insisterar upprepade gånger på att inget av detta får motsäga de tre ländernas engagemang i NATO – med andra ord USA:s militära ledarskap. ”Det Frankrike måste leverera” i utbyte mot Tysklands medfinansiering av dess kärnvapenstyrka, ”är att allt måste anpassas till NATO”. En orsak till varför Schäuble vill att Polen ska ingå i hans styrelse är i själva verket att Warszawa skulle garantera att ”ett europeiskt försvar inte skulle vara ett alternativ utan ett komplement till NATO”. Enligt Schäuble måste den övergripande regeln alltid vara: ”allting med NATO, inget mot det”.

Schäubles förslag till omorganisering av Europa kan bara ses som ett resultat av förtvivlan: ett sista försök att hålla liv i något som liknar en minimalt trovärdig förhoppning om en europeisk strategisk självständighet. Men då måste han ta ett gravitationsupphävande steg ut i det okända. För att

anpassa sig till det faktum att öststaterna efter Rysslands angrepp på Ukraina har stigit fram som ett nytt europeiskt maktcentrum, erbjuder Schäuble Polen att förena sig med Tyskland och Frankrike som en gemensam europeisk övermakt, och hoppas uppenbarligen att det kommer att få loss Polen från dess symbiotiska förhållande till Washington. (Kom ihåg att Polens regeringsparti, Lag och rättvisa, just har överlämnat en räkning på biljontals euro till Tyskland för krigsskadestånd för Andra världskriget, och är övertygade om att det kommer att hjälpa dem att vinna valet nästa år.) Schäuble förväntar sig också att Frankrike inte bara kommer att acceptera att ett tredje land får vara med och härska över Europa, utan också att de kommer att bevilja Tyskland och Polen tillsammans något som de sedan 1960-talet konsekvent har förvägrat Tyskland ensamt – nämligen ett ord med i laget om hur de använder sin kärnvapenarsenal.

En av grundpelarna för USA:s makt i Europa är att Tyskland 1968 undertecknade Icke-spridningsavtalet för kärnvapen, vilket gjorde Tyskland beroende av USA:s kärnvapenparaply för sitt försvar under kalla kriget. Idag tar detta beroende formen av att det finns ett okänt antal amerikanska atombomber på tysk mark, samt att det tyska flygvapnet har tillstånd för att på amerikansk order transportera amerikanska kärnstridspetsar till mål som USA har valt ut, och använda stridsplan som har köpts från USA. Detta kallas officiellt för ”kärnvapendeltagande”. Det finns ingen anledning att tro att USA, med eller utan NATO, kan övertygas om att Tyskland skulle behöva lägga vantarna även på franska kärnstridspetsar, om än bara indirekt genom att betala för dem. Det finns heller inte någon som helst möjlighet att Frankrike kommer att tillåta Tyskland och Polen att få inflytande över när Paris ska utsättas för risker för Berlins eller Warszawas skull. Tidigare har Frankrike flera gånger övergivit sina försök att få Tyskland att dela på kostnaderna för sin kärnvapenstyrka, när Tyskland i gengäld ville titta på, bara titta på, den franska kärnvapenkatalogen.

Man undrar också hur någon som har varit med så länge som Schäuble på allvar kan förvänta sig att en europeisk säkerhetspolitik där Polen är med och bestämmer kan bli något annat än en förlängning av USA:s säkerhetspolitik. Den polska utrikespolitikens två viktigaste mål är trots allt att vara oberoende från Tyskland och ha en stark amerikansk närvaro i Europa för att hålla Ryssland i schack, istället för att lita till landets otillförlitliga europeiska grannar – som, till skillnad från USA, när det kommer till kritan skulle kunna frukta för sin egen säkerhet. Men oberörd hoppas Schäuble att denna nukleära trippelallians skulle söka samverka med ”ett Ryssland som respekterar de grundläggande reglerna för samarbete mellan kompanjoner”. Säkert är Polen, sa han till *Welt am Sonntags* läsare, också överens om att det politiskt vore bättre med samverka med ett Ryssland som är ”övertygat om att avstå från att använda tvång, att gränser är okränkbara och att följa de internationella lagarnas grundläggande regler”: ”Med ett sådant Ryssland kan och vill vi samarbeta med i god tro.” Med Putin skulle det förstås ”bli svårt” – om än inte, enligt Schäuble, omöjligt.

Vid närmare granskning ser Schäubles fransk-tysk-polska triumvirat ut som en törstig resenärs hägring i öknen. En person som Schäuble kan inte tvivla på att Polen och dess beskyddare, USA, ända sedan 1990-talet har sett det som uteslutet med en förhandlad säkerhetsarkitektur som innefattar Ryssland. De föredrar att kriget i Ukraina slutar med att Ryssland besegras, ”försvagas” (Antony Blinken), och hålls i schack av en överlägsen militär styrka. I detta scenario leds inte Europa av Tyskland eller Frankrike utan av USA, och inte bara på den euroasiatiska kontinenten utan i hela världen, i synnerhet i förhållande till Kina (som Schäuble bara nämner en gång, i förbigående). Utöver att placera sin ”självständiga” trippelallians i NATO, så föreslår Schäuble också att

Storbritannien, USA:s självutnämnda *subcomandante* i hela världen, också ska ha en roll i den. Att någon som han skulle sänka sig till fromma förhoppningar om att USA kommer att titta åt ett annat håll medan länder i Europa driver sin egen oberoende utrikespolitik, visar hur avgörande kriget i Ukraina har flyttat Europas tyngdpunkt både österut och, i och med det, västerut, i riktning mot USA.

För omväxlings skull är Schäuble i linje med Europas tidsanda när han inte låter EU spela någon som helst roll i detta projekt, som verkligt existerande internationell organisation. I själva verket utesluts unionen uttryckligt från det. Det han tänker på utan att säga det är vad Macron i sina mer översvallande ögonblick kallar en rekonstruktion av Europa. På senare år har von der Leyens grupp och den övernationella ”gemenskapsmetod” som den förvaltar fått ett ganska dramatiskt försämrat anseende bland europeiska ledare. Bryssels hantering av pandemin anses vida omkring ha varit en katastrof, även om det var Merkel som hade lagt på den bördan att upphandla vacciner. EU fick också skulden för att inte ha lagrat upp ansiktsmasker och skyddskläder, för att överhuvudtaget ha varit oförberedd på en medicinsk nödsituation som Covid och för att förgäves ha försökt få medlemsstaterna i Schengen att hålla sina gränser öppna trots ett stigande antal smittade.

Lite senare insåg man gradvis att EU:s hyllade Coronafond (NextGenerationEU) var alldeles för liten och alltför byråkratiskt skött för att göra något för det land som den i första hand var tänkt för, Italien. Det framgick av att EU:s ekonomiska vita riddare, Mario Draghi, föll från posten som premiärminister i sitt hemland efter knappt 18 månader. Lägg till detta köpslåendet med Polen och Ungern om ”rättssäkerhet” vid en tidpunkt då Östeuropa geopolitiskt blev unionens uppåtstigande region, för att inte tala om EU:s totala frånvaro när Minskavtalen föll samman och USA öppet framträdde som den viktigaste makten för att sköta konflikten med Ryssland om Ukraina. När realpolitiken visade sitt fula tryne förvandlades EU till en hjälporganisation år NATO, bland annat med ansvar för att utforma sanktionerna mot Ryssland, som till största delen slog tillbaka, och med att få ihop en gemensam europeisk energipolitik, ett uppdrag som redan från början var omöjligt.

Hur mycket ledningen över Europa har flyttats till USA – och i vilken grad EU har förlorat kontrollen över sig själv – visar sig i politiken hur nya EU-medlemmar ansluts, ett alltmer rörigt slagfält för konflikten om vem som styr Europa och i vilket syfte. På 1990-talet lät USA det bli känt att EU som en del av USA:s Nya världsordning måste släppa in de tidigare medlemmarna i Warszawapakten, Polen, Ungern, Tjeckien, stärka dem ekonomiskt och omorganisera dem institutionellt, och förankra dem fast i ”väst”; de följdes senare av de baltiska länderna, som tidigare hade varit republiker i Sovjetunionen, och även av Bulgarien och Rumänien. Vid den tiden förväntades EU också släppa in Turkiet, vars främsta merit är att sedan länge ha varit medlem i NATO. Det skulle ge ”Europa” en gemensam gräns med Syrien, Irak och Iran, plus en militär ockupation inom EU i norra Cypern och ett möjligt krig med en medlemsstat i EU, Grekland. Det stoppades av Frankrike ihop med Tyskland under Merkel, som är världsmästare i det passiva motståndets konst, även om Turkiet officiellt givetvis fortfarande är kandidat för anslutning.

Att införliva nya medlemmar ställer höga krav på EU:s byråkrati, som måste lära dem förvecklingarna i de så kallade *acquis communautaire*, den oändliga raden av regler som stater måste tillämpa som villkor för att gå med. För att stärka deras trohet mot kapitalismen måste nya medlemmar dessutom få ekonomiskt stöd. Ju fattigare de är, och ju fler de är, desto större måste unionens strukturfonder bli, och de finansieras ur de nationella budgetarna. Som så ofta kan det dessutom

hända att pengar inte lyckas köpa kärlek, och nya medlemsstater i öst kan ha egna idéer om de ska följa order från Bryssel eller inte. Som ett resultat av det har vänteperioderna under de senaste åren blivit allt längre, medan förhandlingarna drar ut på tiden under tryck från medlemsstaterna. Det sista landet att gå med var Kroatien, som anslöts 2013 efter 10 års förhandlingar och sedan reformerna av deras institutioner, om än inte reformerna av antikorrupsionsorganen, hade slutförts till EU:s belåtenhet. På väntelistan står fortfarande Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Montenegro, Nordmakedonien och Serbien, de så kallade västra Balkanländerna, men med tanke på Frankrikes motstånd utan så stora utsikter inom överskådlig framtid.

Så gör Ukraina entré – och kräver via sin allestädes närvarande president fullständigt medlemskap omedelbart, *tutto e subito*; knappast utan att ha uppmuntrats av sina amerikanska allierade, som behöver någon som betalar återuppbyggnaden när kriget tar slut. Som så ofta dessa dagar klädd i blått och gult, och aldrig rädd för att låta kitschig, tillkännagav von der Leyen på Twitter den 18 juni att ”ukrainarna är beredda att dö för ett europeiskt perspektiv. Vi vill att de ska leva den europeiska drömmen med oss”. Men det som såg ut som ett snabbspår till Bryssel kom snart att tvärstanna. Utöver att de västra Balkanländerna måste ha protesterat, så verkar också de befintliga medlemsstaterna ha insett att en anslutning av Ukraina till sist skulle spränga EU:s budget. För att inte tala om att Ukrainas oligarkiska politiska system skulle ha fått Polen och Ungern, de ”illiberala” ärkefienderna till EU-parlamentets majoritet, att se ut som skandinaviska demokratier.

I detta läge var det Olaf Scholz som, återigen i sann merkeliansk anda, drog i nödbromsen genom att kräva att EU innan det släppte in några nya medlemmar själv skulle genomgå ”strukturreformer” av en sort som den förutsägbart nog inte kan genomföra. Ett av hans förslag rörde kommissionens sammansättning. Idag är det en kommissionär för varje medlemsstat, vilket blir 27 stycken. Som man säger i Bryssel: redan för stor för att träffas utan att medlemmarna använder kikare för att se varandra i ögonen. Det är givetvis ingen anledning för de mindre medlemsstaterna att inte kräva en plats i kommissionen för varje land, med tanke på att EU betalar sina kommissionärer betydligt mer än de mindre och fattigare länderna betalar sina premiärministrar.

Att minska antalet kommissionärer kommer att kräva förändringar av fördragen som alla medlemsstater måste gå med på. I ett tal i slutet av augusti vid Karlsuniversitetet i Prag, en motsvarighet till Macrons tal på Sorbonne 2017, krävde Scholz ovanpå detta hårdare rättssäkerhetsvillkor i fördragen och mer makt för EU att bestraffa medlemsstater för brott, väl medveten om att det inte skulle vara godtagbart för Polen och Ungern, och förmodligen inte heller för andra. (Scholz kringgick också både EU och NATO och föreslog ett gemensamt flygförsvarssystem för Europa, som skulle inrättas av Tyskland tillsammans med angränsande medlemsstater. Vi får se vad som kommer ut av det.) Vidare krävde Scholz envist majoritetsomröstning i rådet om EU:s utrikespolitik, förmodligen med antalet röster i förhållande till landets storlek för att hindra det nya östblocket från att rösta ner Tyskland och Frankrike å USA:s vägnar. I EU kräver slutlig enhällighet att man är enhällig, ett hinder som inte ens Merkel lyckades kringgå.

I Tyskland upplyser samtidigt utrikesminister Annalena Baerbock, en av Världsekonomiskt forums unga globala ledare, den tyska allmänheten att kriget i Ukraina kan fortsätta i många fler år, och att Zelenskyj kommer att behöva fortsatt ekonomiskt och militärt stöd, inklusive ”tung vapen”. Med undantag för Fria demokratiska partiets parlamentsledamot och ordföranden för Förbundsdagens försvarskommitté, Marie-Agnes Strack-Zimmerman från Rheinmetall, en av världens ledande

vapenproducenter, så är dagens Gröna tveklöst Tysklands mest stridslystna politiker, och de representerar en generation som till skillnad från gårdagens antikrigshippies skonades från militärtjänst. Det ger en speciell anstrykning åt deras oändliga tacksamhetsbetygelser till och beundran för de modiga ukrainarna som ”försvarar våra värderingar” genom att riskera sina liv, under en strikt obligatorisk värnplikt.

Det förklarar också deras obetingade identifiering med de krigsmål som den ukrainska nationalismens nuvarande regenter har. (Baerbock: ”Krim tillhör Ukraina... Ukraina försvarar även vår frihet, vår fredsordning. Och vi stöder dem ekonomiskt och militärt så länge det behövs. Punkt.”) Samtidigt som de sänder vapen och ser dem användas från sin trygga plats i sina vardagsrum – Twitter erbjuder varje jublande glad tysk fåtölj redogörelser för hur ukrainskt artilleri träffar ryska mål, precis som datorspelare rapporterar sina bedrifter – så upprepar de också vad Biden och hans manskap säger, och ger nästan dagliga försäkringar om att Tyskland aldrig kommer att skicka trupper till slagfälten i Ukraina, där ukrainarna ”strider och dör för oss alla”. Detta gör det helt klart lättare för de nya krigsförespråkarna att vara för att kriget ska utkämpas till den slutliga segern, utan risk för sig själva eller sina barn, och insistera på att det inte kan bli några förhandlingar om att avsluta kriget innan det har avslutats med ett ovillkorligt ryskt tillbakadragande.

Hittills har grönmålandet av det som tyskarna brukade kalla *Friedenspolitik* varit anmärkningsvärt framgångsrikt. Utrymmet för en legitim offentlig diskussion om fred och krig har minskat dramatiskt. Chefen för Tysklands nationella underrättelsetjänst, med det orwelliska namnet Ämbetsverket för konstitutionens skydd, försäkrade offentligt regeringen att det skulle hålla ett vakande öga på alla som hävdar att Rysslands angrepp på Ukraina skulle kunna ha något samband med en tidigare amerikansk militär uppbyggnad runt Ryssland – med andra ord på alla *Putinverstehers* [”Putinkramare”]. Pressen, både kvalitetspressen och den andra, anger att de internationella relationernas yttersta visdom är det gamla romerska kejsarliga ordspråket, som hade glömts bort av sentimentala fredsälskare som Willy Brandt: *si vis pacem para bellum* – om ni vill ha fred så förbered för krig. Det gör de för att dölja en nyare insikt, som delvis härstammar från ingen mindre än Friedrich Engels, att i och med de moderna vapnen så kan förberedelser för krig utlösa en kapprustning som leder till raka motsatsen till fred.

De senaste 30 årens exempellösa amerikanska militära uppladdning – inklusive beväpningen av Ukraina efter 2014, som är en av den senaste historiens mest imponerande förberedelser för krig – och det ensidiga upphävandet av alla fördrag om vapenkontroll från kalla krigsperioden, får aldrig nämnas i detta sammanhang. I själva verket godtas ingenting som talar om historien före invasionen av Ukraina, utom det mytiska ögonblick då ”Putin” upptäckte sitt folkmordsivrande hat mot allt ukrainskt. En annan dogm, som utgör ett perfekt lojalitetstest som man ska tro på för att den är så absurd, nämligen att Ryssland, som inte kunde erövra Kyiv mindre än 16 mil från den ryska gränsen, om det tillåts överleva kriget i Ukraina kommer att invadera och erövra Finland, de baltiska staterna och Polen, följt av Tyskland, och varför inte resten av Västeuropa, bara på grund av ett allmänt förakt för Västeuropas livsstil.

Betraktat på detta sätt innebär inte det faktum, att den speciella försvarsbudget på 100 miljarder euro som den tyska regeringen tillkännagav efter tre dagars krig är bortslösad för att den kommer att få sina första effekter på marknaden först efter fem år. Det betyder bara att den inte har något som helst med kriget i Ukraina som sådant att göra. Det Tyskland förbereder sig för, efter en begäran från sina

amerikanska vänner som de inte kunde säga nej till, är en värld som är ett enda stort slagfält som otåligt väntar på NATO-ingripanden utanför sitt operationsområde för att sprida demokrati, och en möjlighet för övergödda postheroiska medborgare att stå upp för ”västerländska värderingar”.

I ännu en uppvisning av sin orubbliga lojalitet skickade således den tyska regeringen i mitten av augusti 6 Eurofighter-jetplan på en resa runt halva jordklotet till Australien (och passerade på vägen Fastlandskina och Taiwan) för att hålla gemensamma manövrar med Sydkorea och Nya Zeeland och visa att Tyskland har beredskap för mer. Den tyska pressen lät fåraktigt förstå att bakgrunden var att ”NATO:s nya strategiska uppfattning nämner Kina som en utmaning”. Ett av de 6 stridsplanen visade sig vara defekt och måste skickas tillbaka hem, men så vitt vi vet kom de återstående 5 tryggt fram till sin fjärran destination, efter att ha tankat i luften från ett A330 tankningsflygplan, något som gjorde *Frankfurter Allgemeine Zeitung* stolt över Tysklands militära förmåga. Resan genomfördes efter att den avgående regeringen Merkel hade skickat en fregatt, Bayern, på en rundresa i den indo-pacifiska regionen, tidigare känd som Sydkinesiska sjön, både för att visa sin transatlantiska lojalitet och sina föresatser i östra Stilla havet. Så mycket för Europas strategiska självbestämmanderätt.